

Toimittaneet
Pasi-Heikki Rannisto, Ulriika Leponiemi,
Nadja Nordling & Jari Kolehmainen

Sosiaali- ja terveysalan innovaatio- ekosysteemit

TAMPERE
UNIVERSITY
PRESS

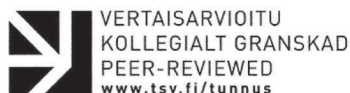

Sosiaali- ja terveysalan innovaatioekosysteemit

Sosiaali- ja terveysalan innovaatioekosysteemit

Pasi-Heikki Rannisto
Ulrika Leponiemi
Nadja Nordling &
Jari Kolehmainen
(toim.)

Tampere University Press
<https://edition.fi/tup>
<https://isni.org/isni/00000000507168743>

©2023 Tekijät ja Tampere University Press

Tämän teoksen sisältö (ellei toisin mainita) on julkaistu Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä (CC BY-NC-ND 4.0). Aineistoa saa jakaa ja levittää edelleen missä tahansa välineessä ja muodossa, kunhan tekijä mainitaan. Aineistoa ei saa hyödyntää kaupallisesti eikä sitä saa julkaista muokattuna. Tutustu käyttöehtoihin osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fi>.

Typografia
Markus Itkonen

Taitto
Eija Kylmäniemi

Kannen toteutus
Jonna Lahti

ISBN 978-952-359-050-2 (PDF)
ISBN 978-952-359-051-9 (painettu, nid.)

Kustantaja: Tampere University Press, Tampere, Suomi
Painopaikka: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

Viittausohje:
Rannisto, P-H., Leponiemi, U., Nordling, N. & Kolehmainen, J. (toim.) 2023. *Sosiaali- ja terveysalan innovaatioekosysteemit*. Tampere: Tampere University Press. <https://doi.org/10.61201/tup.878>

Sisällys

Sosiaali- ja terveyspalveluita uudistavia innovaatioekosysteemejä
kehittämässä: Johdanto 7

- 1 Innovaatioekosysteemit sosiaali- ja terveysalan kehittämisessä:
Toiminnan tasot ja yhteistyön organisointi 16
Nadja Nordling, Ulriika Leponiemi, Jari Kolehmainen & Pasi-Heikki Rannisto
 - 2 Sosiaali- ja terveysalan kehittyvät innovaatioekosysteemit: Tutkitun
tiedon hyödyntäminen ja julkisten toimijoiden rooli 39
Nadja Nordling & Mika Kautonen
 - 3 Näkökulmia sosiaali- ja terveysalan innovaatioekosysteemien
johtamiseen 59
Ulriika Leponiemi, Nadja Nordling, Pasi-Heikki Rannisto & Jari Kolehmainen
 - 4 Sosiaali- ja terveysalan innovaatioekosysteemi hybridihallinnan
järjestelmänä – institutionaalisten logiikkojen näkökulma 85
Marco Roth & Jarmo Vakkuri
 - 5 Kolme lähestymistapaa sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus-,
kehitys- ja innovaatiotoiminnan vaikuttavuuden mittaamiseen 115
Virpi Sillanpää, Anna-Aurora Kork, Harri Laihonon & Perttu Linna
 - 6 Sote-alan innovaatioekosysteemiin liittymisen odotukset arvolupausten
kautta tarkasteltuna 137
Pasi-Heikki Rannisto & Timo Rintamäki
 - 7 Johtamismenetelmien mallintaminen sosiaali- ja terveydenhuollon
implementointiprosessissa 158
Riitta Salunen & Sari Mäkinen
 - 8 Yhteiskehittäminen palveluinnovaatioiden edistäjänä sosiaali- ja
terveysalalla – johtamisen ja hallinnoinnin näkökulma 186
Sami Kauppinen & Satu Luojus
- Epilogi: Vauhtia sosiaali- ja terveysalan ekosysteemikehittämiseen 208
- Kirjan kirjoittajat 210

Sosiaali- ja terveyspalveluita uudistavia innovaatioekosysteemejä kehittämässä

Johdanto

Julkisten palvelujen tuottaminen ja kehittäminen ovat muuttuneet viimeisten vuosikymmenten aikana radikaalisti. Aikaisemmasta julkishallintovetoisesta ja tuotantolähtöisestä hyvinvointipalvelujen tuottamisesta on siirrytty vuorovaikutusta korostaviin toimintamalleihin, joiden puitteissa julkisten palvelujen tuottamisessa ja kehittämisessä korostetaan asiakkaan roolia sekä kysyntä- ja markkinalähtöisten palvelujen tuottamista. Viimeaikaisin kehitys on korostanut järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan osallistumista palvelukehittämiseen sekä kannustanut julkishallinnon organisaatioiden yhdistämiseen toimintakykyisemmän palvelutuotannon varmistamiseksi. Muutostyötä on tehty pitkällä aikavälillä ja tarttumalla usein yhteen ongelmakohtaan kerrallaan. Tämä on johtanut tilkkutäkkimäiseen lopputulokseen, jossa on kehitetty yksittäisiin palvelutarpeisiin ratkaisuja, ja palvelujärjestelmän kehittäminen synergisenä kokonaisuutena on laiminlyöty. Siitä huolimatta, että monet palvelut toimivat hyvin ja tuottavat vastauksia asiakastarpeisiin, on palvelukokonaisuuden kannalta päädytty hämartyvään lopputulokseen niin sote-palvelun tuottajien kuin asiakkaiden näkökulmasta.

Sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmä onkin systeemisen muutoksen edessä. On selvää, että sote-palvelujärjestelmää ei voida enää jatkossa kehittää sammuttamalla tulipaloja ja tarttumalla yhteen haasteeseen kerrallaan, hahmottamatta vaikutuksia kokonaisuuteen. Paineita kehittämiselle aiheuttavat niukentuvat resurssit, kasvava palvelun tarve sekä asiakkaiden monimutkaistuvat ongelmat. Asiakkaiden ongelmia ei voida enää ratkaista kehittämällä yksittäisiä palvelupolkuja, vaan tarvitaan kokonaisvaltaista otetta, jossa yksittäisten palvelujen sijaan kehitetään kokonaisvaltaisia palvelukokonaisuuksia. Kokonaisvaltaisen kehityksen tulee mahdollistaa vaikutusten ja vaikuttavuuden tunnistaminen sekä tiedolla johtaminen. Muutos haastaa paitsi palvelujen tuottamisen ja kehittämisen perinteet, myös palvelujen käyttämisen. On välttämätöntä muuttaa sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen rakenteita että järjestämisen tapoja. Ratkottavana on siis useiden erilaisten ”ilkeiden ongelmien” vyyhti. Tämän takia on välttämätöntä lisätä keskustelua ja luoda luottamusta toimijoiden ja

tieteiden välillä sekä nostaa yhteistyö tutkimus, kehitys, innovaatio ja opetus (TKIO) -toiminnan keskiöön.

Innovaatiotoiminnalla on Pirkanmaalla pitkät juuret. Keskeisten julkishallinnon toimijoiden kuten Tampereen kaupungin, Pirkanmaan sairaanhoitopiirin ja tamperelaisen yliopisto- ja korkeakouluyhteisön piirissä on tehty vuosikymmeniä innovaatiotoimintaa. Voidaan arvioida, että sen toiminnan varaan on muodostunut jo vahva kehittämisen kulttuuri ja vahva kehittäjäverkosto. Vuosituhannen vaihteessa innovaatiotoiminta Suomessa oli hajautettua ja sitä myös rahoitettiin sellaisena. Pirkanmaalainen logiikka oli luoda suuria yhteistyöhankkeita, kuten esimerkiksi eTampere, joiden avulla koottiin laajasti paikallisia ja kansallisia resursseja alueen innovaatiotoimintaan ja kehittämiseen. Myöhemmin kansallinen innovaatiotoiminta on ollut keskitetympää ja samaan aikaan erityisesti sote-sektorin monet organisaatiouudistukset ovat suunnanneet kehittämistä enenevässä määrin hallintoon.

Innovaatiot ja verkostomainen toiminta ovat kuitenkin säilyneet mainittujen suurten toimijoiden agendalla, ja pikkuhiljaa mukaan on tullut yrityskenttää ja kolmatta sektoria. Myös akateemisen tutkimuksen kohteena innovaatiotoiminta vahvistui ensin erityisesti aluetieteen ja toisaalta myös palvelujen kehittämisen piireissä. Pirkanmaan liitto on myös nähnyt innovatiivisen verkosto- ja alustakehittämisen tärkeänä, ja onkin siksi kanavoinut EU-rahoitusta tähän toimintaan. Tämän seurauksena Pirkanmaalla on ollut jatkuvasti käynnissä innovaatio- ja verkostohankkeita. Esimerkkeinä voi mainita Palveluinnovaatiokeskus -hankkeen ja siellä toimineen sote-verkoston sekä viimeisimpinä CoHeWe, Kampus-sote ja Kehys -hankkeet. Innovaatioekosysteemien kehittämiseen tähtäävä TKIO-toiminta on hämmentänyt vakiintumatonta teoreettista keskustelua entisestään. Onkin syntynyt paine pyrkiä ottamaan innovaatioekosysteemi-kehittäminen käsitteellisesti haltuun.

Innovaatioekosysteemit ovat osa vielä muotoutumassa olevaa transformatiivisen innovaatiopolitiikan työkalupakkia. Innovaatioekosysteemin käsitteenmäärittely, toimintamallien muodostaminen ja tavoitteiden asettaminen ovat tällä hetkellä kansainvälisestikin polttavia aiheita. Määrittelytyöllä on keskinen merkitys myös siinä, millaisiksi tulevaisuuden diskurssit ja toimenpiteet sosiaali- ja terveystalouden kehittämiseen tähtäävässä TKIO-toiminnassa muotoutuvat. Tällä hetkellä suomenkielinen kirjallisuus teemasta puuttuu lähes täysin. Esimerkiksi Google Scholar -haku "sote innovaatioekosysteemi" tuotti yhteensä vain 109 osumaa (4.4.2022), joista valtaosa on opinnäytetöitä ja muuta kuin sote-alaan liittyvää tutkimusta. Tämä kirja on yksi keino tuottaa käsitteellistä ja teoreettista ymmärrystä siitä, mitä sote-alan kehittäminen innovaatioekosysteeminä tarkoittaa. Innovaatioekosysteemipohjaisen kehittämistyön lähestymistapoja kokoavalle tutkimukselle on ilmeinen tarve niin tieteellisesti kuin myös yliopiston monitieteiseen tutkimukseen perustuvassa opetustyössä.

Tämän kirjan erityisenä kohderyhmänä ovat laajasti sote-innovaatioekosysteemiin liittyvät ja niistä kiinnostuneet toimijat aina asiakkaista kolmannen sektorin toimijoihin ja ammattilaisista hallinnon kehittäjiin ja tutkijoihin. Tutkimusperuste-

suuden lisäksi kirjassa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, miten sote-innovaatioekosysteemeihin kohdistuva kehittämistyö voisi avautua laajalle yleisölle mahdollisimman ymmärrettävässä muodossa. Tutkimustuloksia avataan kuvaamalla tutkimus- ja kehityshankkeissa toteutettuja case-esimerkkejä.

Tämän tutkimuksen arvoa lisää myös se, että mukaan on kutsuttu laajasti erilaisia sote-alan TKI- tutkijoita ja kehittäjiä. Laajalla kokeneiden toimijoiden joukolla olemme voineet vahvistaa moniäänisyyttä sekä parantaa sote-innovaatioekosysteemin muotoutumista ja alan tutkimuksen näkyvyyttä ja vaikuttavuutta.

Kirjan sisältö ja rakenne

Tämän monitieteellisen ja monialaisen kokoomateoksen tarkoituksena on tunnistaa, miten tutkimustiedon avulla voidaan lisätä TKIO-osaamista hyvinvointipalveluissa ja laajemminkin sote-ekosysteemeissä. Jotta kehittämistyö olisi mahdollisimman vaikuttavaa, tarvitaan monipuolisia näkökulmia ja tarkasteluja. Kirja kokoaa tutkimusperusteisia sote-innovaatioekosysteemin ja palvelukehittämisen teoreettisia ja käytännön näkökulmia, joiden avulla kuvataan ja ratkotaan moniäänisen sote-innovaatioekosysteemikehittämisen haasteita. Kirjan viimeiset luvut nousevat kehittämishankkeiden aikana kerätystä aineistosta ja konkretisoivat osaltaan käytännön innovaatioekosysteemien kehittämistyötä.

Kirjan keskeisinä yhdistävinä kysymyksinä ovat, mitä ekosysteemikehittäminen tarkoittaa sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamisessa ja miten sote-innovaatioekosysteemi parhaimmillaan toimii. Artikkeleissa tarkastellaan myös, minkälaisia haasteita ekosysteemimäiseen kehittymiseen siirtymiseen liittyy.

Kirja auttaa lukijaa analysoimaan, tulkitsemaan ja ymmärtämään innovaatioekosysteemejä ja sitä, miten niiden avulla voidaan vaikuttaa sosiaali- ja terveysalan kehitystarpeisiin. Teos tarjoaa katsauksen uudenlaisiin ekosysteemikehittämisen tutkimusilmiöihin ja -menetelmiin, jotka huomioivat yhtäältä yhteiskunnallisten ongelmien kytkeytyneisyyden, kompleksisuuden sekä ratkaisujen vaikutukset ja kontekstien erityisyyden. Sote-alan kehittämisen tueksi tarvitaan aiempaa holistisempaa otetta ja kokonaisuutta paremmin jäsentävää tietoa.

Kirja tarjoaa monipuolisen artikkelikokoelman muodossa lukijalle ymmärrystä sote-alaa ja laajemminkin yhteiskuntaa muovaavista ajankohtaisista muutoksista sekä inspiroivia ja oivaltavia esimerkkejä tutkimukseen perustuvasta tiedon tuottamisesta ja käytännön kehittämisestä. Kirja johdattaa lukijan sote-alan vaikuttavien ajankohtaisten tutkimusilmiöiden ja -tapojen pariin. Ilmiöpohjainen tarkastelu tarjoaa siten tuoreen ja kriittisen näkökulman sote-alan kehittämiseen.

Kirjan alun artikkeleissa tarkastellaan, miten sote-innovaatioekosysteemi voidaan määritellä ja mitä sillä tarkoitetaan. Tämän jälkeen keskitytään johtamisen problematiikkaan ja moninaisuuteen innovaatioekosysteemien monitasoisessa hallinnassa

ja rakenteissa sekä tarkastellaan tärkeää johtamisen teemaa, vaikuttavuutta. Kirjan loppua kohti huomion keskipisteenä ovat innovaatioekosysteemiä koskevat käytännön kysymykset: miten innovaatioekosysteemejä voidaan hyödyntää sosiaali- ja terveysalan kehittämisessä, miksi niihin liitytään ja millaista arvoa sote-innovaatioekosysteemeistä osallistujat odottavat.

Innovaatioekosysteemi toimintoina: Käsitteellinen avaus sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamisen näkökulmasta

Artikkeli keskittyy sosiaali- ja terveysalan kehittämiseen innovaatioekosysteeminä. Innovaatioekosysteemit innovaatiopolitiikan ja innovaatiotoiminnan lähestymistapana ovat kasvattaneet suosiotaan viime vuosina. Kasvaneesta suosiosta huolimatta käsitteen käyttö on toisinaan epämääräistä ja tarkempia määritelmiä yhteisen ymmärryksen rakentamiseksi tarvitaan, jotta sosiaali- ja terveysalaa voidaan tavoitteellisesti kehittää innovaatioekosysteeminä.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on määritellä, mitä sote-alan kehittäminen innovaatioekosysteeminä tarkoittaa. Artikkelissa tarkastellaan aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella käsitteellisesti innovaatioekosysteemien määritelmiä sekä empiirisesti sitä, millaisia tulkintoja sosiaali- ja terveysalan toimijat sote-alan innovaatioekosysteemille antavat. Kirjallisuuden ja empirian vuoropuhelusta kumpuaa tulkinta kolmesta vuorovaikutukseen perustuvasta sosiaali- ja terveysalan innovaatioekosysteemin toiminnan tasosta, jotka edistävät erilaisten toimijoiden keskinäis-suhteita. Yhdessä nämä toiminnot muodostavat sosiaali- ja terveysalan innovaatioekosysteemin toimintamallin, joka toimii analyyttisenä sekä toimintapoliittisena työkaluna.

Yliopistot sosiaali- ja terveysalan kehittyvissä ekosysteemeissä

Suuret yhteiskunnalliset haasteet ratkaistaan tulevaisuudessa toimijoiden välisessä yhteistyössä. Vaikka innovointi on tyypillisesti keskittynyt voimakkaasti kasvaville aloille ja yksityiselle sektorille, on tärkeää edistää myös innovointia perinteisillä aloilla ja julkisella sektorilla sekä näiden sektorien välillä. Laajaan empiiriseen aineistoon pohjautuen tarkastelemme, millainen on yliopistojen rooli sosiaali- ja terveysalan kehittämisessä. Tutkimus osoittaa, että nykyisellään tutkimuksen ja osaamisen integroinnin menetelmät ja tukimekanismit ovat puutteellisia ja etupäässä keskittyneet yritys-yhteistyöhön ja teknologisten innovaatioiden kaupallistamiseen. Niitä ei voi nähdä osana korkeakoulu-yhteisön laajempaa yhteiskunnallista vuorovaikutusta. Vaikuttaa siltä, että korkeakoulussa on keskitytty tutkimuksen korkeatasoisuuteen, mutta unohdettu, että laadukkainkaan tutkimus ei ilman erilaisia tukimekanismeja siirry itsestään yhteiskunnassa hyödynnettäväksi. Yhteistyölle otollisia rakenteita ja tukimekanismeja pitääkin rakentaa niin, että ne vastaavat yhteiskunnassa tapahtuviin talouden, teknologian ja arvonluonnin logiikan muutoksiin.

Näkökulmia sosiaali- ja terveysalan innovaatioekosysteemin johtamiseen

Monimutkaisten ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien ilkeiden ongelmien vyyhdin selvittämiseksi tarvitaan uutta osaamista ja tietoa, tietojärjestelmien ja toimintakulttuurin uudistamista sekä uudenlaisia toimintamalleja ja yhteistyötä. On tullut selväksi, että näitä haasteita ei voida ratkaista yhden organisaation, instituution tai alueen toimesta, vaan tarvitaan uudenlaista organisaatio-, sektori- ja aluerajat ylittävää yhteistyötä, johon innovaatioekosysteemit tarjoavat ratkaisun. Innovaatioekosysteemi voidaan määritellä jatkuvasti muuttuvaksi ja kehittyväksi kokonaisuudeksi, joka koostuu autonomisten toimijoiden keskinäisestä vuorovaikutuksesta sekä näiden omista ja yhteisistä toiminnoista ja tuloksista. Ekosysteemi ympäristönä haastaa perinteiset johtamismallit ja niiden johtaminen onkin luonteeltaan enemmän vertaisverkostojen fasilitointia kuin hierarkkista johtamista tai edes perinteisempää verkostojen johtamista. Lisäarvon tuottamista innovaatioekosysteemin heterogeenisen osallistujajoukon keskuudessa voidaan fasilitoida erilaisin keinoin.

Artikkelissa tarkastellaan innovaatioekosysteemin johtamisen luonnetta sekä johtamista kolmen toiminnan tason kautta. Empiirisen aineiston ja aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella kuvataan sote-alan innovaatioekosysteemien johtamiseen liittyviä näkökulmia: millaista johtamista innovaatioekosysteemeissä tarvitaan ja voidaan tunnistaa? Tavoitteena on tarjota innovaatioekosysteemien johtamiselle viitekehys, joka toimii sekä analyyttisenä että toimintapoliittisena työkaluna.

Sosiaali- ja terveysalan innovaatioekosysteemi hybridihallinnan järjestelmänä - institutionaalisten logiikkojen näkökulma

Artikkelissa tarkastellaan sosiaali- ja terveysalan innovaatioekosysteemiä institutionaalisessa kontekstissa, jota määrittää hybridimuotoiset institutionaaliset logiikat. Institutionaalisten logiikkojen tunnistaminen auttaa ymmärtämään innovaatioekosysteemin institutionaalisen moninaisuuden kirjoa, sitä logiikoiden variaatiota, joka ohjaa ekosysteemeissä toimivia yksilöitä, ryhmiä ja organisaatioita. Tämä ymmärrys on tärkeä jokaiselle Innovaatioekosysteemeissä mukana olevalle, mutta erityisesti ekosysteemin johtamisesta ja hallinnasta vastaaville organisaatioille ja niiden johtohenkilöille, jotka usein ovat vastuussa myös sotepalveluiden järjestämisestä. Innovaatioekosysteemin logiikkatarkastelu antaa hyvän viitekehyksen ymmärtää ekosysteemeissä olevaa toimintaa, sen sisältämiä, resursseja, ristiriitoja ja niiden ratkaisuyrityksiä.

Institutionaalisesti moninaisia innovaatioekosysteemejä tarvitaan, jotta monimutkaisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseen saadaan erilaisia resursseja, näkökulmia ja keinoja. Artikkelissa kuvataan empiirisen aineiston ja aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella innovaatioekosysteemin institutionaalisia logiikkoja sekä samansuuntaisia tai ristiriidassa olevia institutionaalisia logiikkapareja. Institutionaalisten logiikkojen näkökulma on osoittautunut hedelmälliseksi tarkastelutavaksi pyrittäessä ymmärtämään innovaatioekosysteemiä ja sen toimijoiden erilaista ajattelua ja toimintaa. Tutkimus kontribuoi aiempaan tutkimuskirjallisuuteen

yhdistämällä institutionaalisten logiikkojen tutkimuskirjallisuuden näkökulmia ja tarkastelemalla näiden näkökulmien kautta sosiaali- ja terveysalan innovaatioekosysteemiä sen toimintakontekstissa.

Kolme lähestymistapaa sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus-,
kehitys- ja innovaatiotoiminnan vaikuttavuuden mittaamiseen

Vaikuttavuuden merkitys tuloksellisuuden osatekijänä on kasvanut viime vuosina yhteiskunnan eri sektoreilla. Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa ohjaa pyrkimys aikaansaada entistä parempia ja vaikuttavampia palvelumalleja. Myös sote-TKI-toiminnalta odotetaan vaikuttavuutta. Sote-TKI-ekosysteemi muodostuu eri toimialojen ja tieteenalojen toimijoiden välisestä yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta, jonka vuoksi TKI-toimintaa ja sen vaikutuksia on tarkasteltava laajemmin kuin yhden toimijan näkökulmasta, ekosysteeminä. Vaikuttavuus käsitteenä on monitulkintainen, sillä se voidaan ymmärtää eri tavalla näkökulmasta ja tutkimuksen alasta riippuen. TKI-toiminnan vaikuttavuuden jäsentäminen kompleksisessa ekosysteemissä on tarpeen, sillä aiheesta on suhteellisen vähän tutkimuskirjallisuutta ja tarvitaan käytännön malleja vaikuttavuuden tunnistamisen ja mittaamisen tueksi.

Artikkelissa kuvataan empiirisen aineiston ja aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella sote-TKI-toiminnan vaikuttavuuteen liittyviä näkökulmia, sekä esitellään monitoimijaisuutta ja dialogisuutta korostava mittausviitekehys sote-TKI-toiminnan vaikuttavuuden mittaamiseen. Keskeisiksi sote-TKI-toiminnan vaikuttavuuden näkökulmiksi tunnistettiin terveys ja hyvinvointi, TKI-toiminnan tehokkuus, sekä ekosysteemin toimijoiden vuorovaikutus. Esiteltävä viitekehys tarjoaa esimerkkejä erilaisista vaikuttavuuden strategisista tavoitteista ja mittaussnäkökulmista, jotka auttavat tunnistamaan ja mittaamaan sote-TKI-toiminnan vaikuttavuutta käytännössä.

Sote-alan innovaatioekosysteemiin liittymisen odotukset
arvolupausten kautta tarkasteltuna

Artikkelissa käsitellään sote-innovaatioekosysteemiin liittymistä ja siellä toimimista pyrkien tunnistamaan niitä arvoja ja hyötyjä, joita osallistujat ekosysteemiltä tavoittelevat. Artikkelissa jaetaan arvo-odotukset aikaisempien tutkimusten perusteella neljään kategoriaan eli taloudellisiin, toiminnallisiin, emotionaalisiin ja symbolisiin arvoihin. Nämä on operationalisoitu kyselyn kysymyksiksi, ja kysely on toteutettu ensimmäisessä tilaisuudessa erilaisille Kehys-hankkeen toimijoille. Kehys-hankkeessa kehitettiin sote-innovaatioekosysteemiä Pirkanmaalle tiedostaen ekosysteemimäisen toiminnan olevan samalla myös globaalia. Innovaatioekosysteemissä on näin ollen sekä alueellinen että globaali ulottuvuus. Osallistujat ovat samaan aikaan sekä paikallisia toimijoita että osa omia kansallisia ja kansainvälisiä verkostojaan.

Artikkelissa avataan teoriakirjallisuuden avulla arvolupauksen käsitettä ja arvo-odotusten sisältöä. Arvo-odotuksista eniten ekosysteemin toimintaan motivoivaa merkitystä oli toiminnallisilla arvoilla ja vähiten symbolisilla arvoilla.

Johtamisen menetelmien mallintaminen implementointiprosessissa sosiaali- ja terveydenhuollossa

Implementoinnin johtaminen on tavoitteellista muutoksen toimeenpanon läpivientiä. Implementointiprosessi koostuu useasta eri vaiheesta. Keskeisiä implementointiprosessin toteutukseen liittyviä tehtäviä ovat viestintä ja tiedottaminen, päätöksenteko sekä seuranta ja arviointi. Toimeenpanon johtaminen tarkoittaa kokonaisvaltaista, systemaattista toimintaa, joka huomioi sekä henkilöstön, toimintaympäristön että asiakkaat ja heidän läheisensä. Pysyvät kehittämisen rakenteet ja hyviksi havaitut toimintamallit auttavat implementoinnin toteuttamisessa.

Artikkelissa kuvataan kuuden sosiaali- ja terveydenhuollossa toimivan johtajan haastattelun pohjalta rakennettua implementointiprosessia sekä implementointia tukevia keinoja johtamisen tueksi. Toimeenpanon onnistuminen edellyttää aktiivista, tietoista johtamista sekä muutoksen mahdollistamista.

Yhteiskehittäminen palveluinnovaatioiden edistäjänä sosiaali- ja terveysalalla – johtamisen ja hallinnoinnin näkökulma

Laaja-alaiset toimintaympäristön muutokset, kuten resurssien riittävyys, kustannusten nousu sekä väestön ikääntyminen ovat haastaneet sosiaali- ja terveysjärjestelmää jo pitkään. Näihin haasteisiin pyritään vastaamaan julkisen sektorin uudistumisella ja innovaatiokyvyn vahvistamisella. Näin ollen julkishallintoon kohdistuu yhä enemmän paineita edistää innovaatiotoimintaa ja kehittää sitä tukevaa toimintaympäristöä. Yhteiskehittämisestä on muodostunut keskeinen käsite ja toimintatapa julkishallinnon uudistamisessa. Tämä artikkeli pyrkii syventämään ymmärrystä yhteiskehittämisen mahdollisuuksista palveluinnovaatioiden syntymisen edistäjänä ja vauhdittajana julkisella sosiaali- ja terveysalalla. Yhteiskehittämistä lähestytään johtamisen ja hallinnoinnin näkökulmasta. Tapaustutkimuksen löydökset vastaavat kahteen tutkimuskysymykseen; miten yhteiskehittämistä johdetaan ja hallinnoidaan? Minkälaisia vaatimuksia johtamiselle ja hallinnoinnille on? Empiirisestä aineistosta tunnistettiin sosiaali- ja terveysalan monitoimijaisessa yhteiskehittämisessä kolme erilaista johtamisen ja hallinnoinnin tasoa sekä kolme johtamiseen ja hallinnointiin liittyvää teemaa, jotka ovat keskeisiä edellytyksiä menestykselliselle yhteiskehittämiselle.

Kirjassa tarkastellaan innovaatioekosysteemejä yksittäisten eri tieteenalojen näkökulmista, mutta samalla on kuitenkin mahdollista nähdä sekä tarvetta että huomattavaa potentiaalia myös innovaatioekosysteemien poikkitieteelliselle tutkimukselle. Sote-ala tulee jatkossakin olemaan monien muutosten kohteena sen organisoituessa uudelleen maakuntaperusteisesti, mikä tarjoaa jatkuvasti uusia kehittämisen ja tutkimuksen kohteita.

Kirjan pääasiallisina aineiston lähteinä ja aineiston keräämisen resursseina toimineiden hankkeiden lyhyet kuvaukset

Pirkanmaalla samaan aikaan käynnissä olleet KEHYS-, CoHeWe- ja KAMPUS SOTE-hankkeet tekivät tiivistä yhteistyötä. Esimerkiksi tietoa kerättiin hankkeiden käynnissä olon aikana yhdessä monin eri tavoin ja aineistojen pohjalta on käynnistetty erillisiä tutkimushankkeita.

Vaikuttava sosiaali- ja terveysalan TKI-ympäristö, KEHYS - Kehitämme yhdessä! Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR) rahoitteisessa Kehys-hankkeessa 03/2019–09/2021 tavoitteena oli vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus-, kehitys- ja innovaatioympäristöä Pirkanmaalla sekä vaikuttaa myös käytännön hoitotyöhön. Hankkeen tavoitteena oli rakentaa Pirkanmaalle sote-alan käytännön asiakasarvon luomiseen johdettu kehitys- ja innovaatioyhteistyömalli, jonka avulla tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-osaaminen kytketään systemaattisesti sote-palveluihin niin, että TKI-toiminta lähtee asiakkaan tarpeista ja johtaa arvoa asiakkaalle tuottaviin palveluihin. Tavoitteena oli myös edistää yritysten integroitumista ekosysteemin toimintaan ja sitä kautta luoda yrityksille uusia väyliä osaamisensa hyödyntämiseen ja uusien palvelujen ja liiketoiminnan synnyttämiseen, uusia innovaatioita hyödyntäen ja asiakaskeskeisyys huomioiden. Hankkeen päätavoite koostui neljästä osatavoitteesta, työpaketista:

1. Sote TKI -ekosysteemin johtamismallin kehittäminen,
2. Sote TKI -toiminnan ja palvelu- ja hoitoketjujen vaikuttavuuden arviointimallien kehittäminen,
3. Sote TKI -ekosysteemin yhteistyömallin rakentaminen ja
4. Sote TKI -ekosysteemin vaikuttavuuden ja näkyvyyden vahvistaminen.

Hankkeen osapuolina olivat varsinaisten toteuttajien Pirkanmaan sairaanhoitopiirin, Tampereen kaupungin, Tampereen yliopiston ja Tampereen ammattikorkeakoulun, Pikassos Oy:n lisäksi hankekumppanina Suomen Yliopistokiinteistöt Oy. Yhteiskehittämiseen osallistuivat Pirkanmaan kunnista halukkaat eli Akaan, Nokian, Mänttä-Vilppulan, Pirkkala-Vesilahden, Sastamalan, Tampereen sekä Virrat-Ruoveden sote-organisaatiot sekä lukuisa joukko alueen yrityksiä. Työtä ohjasi aktiivinen ohjausryhmä ja sparrasi näkemyksellinen korkeakouluyhteisöstä muodostettu Advisory board.

Lue lisää Kehys-hankkeesta sekä hankkeen loppuraportti: https://www.tays.fi/fi-FI/Tutkimus_ja_kehittaminen/Kehitys_ja_innovaatiopalvelut/Kehyshanke

KAMPUS SOTE -hanke

Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) rahoittamassa Kampus sote -hankkeessa 08/2018–07/2021 tavoitteena oli on luoda sosiaali- ja terveysalan uudistusta koskien uusi tutkimus-, kehittämis- ja innovaatioekosysteemi Etelä-Pohjanmaan, Pirkanmaan ja Satakunnan alueelle.

Hankkeessa innovaatioekosysteemin rakentumista edistettiin kehittämis- ja ko-keilutoiminnan avulla. Hankkeessa fasilitoidut sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteiskehittämismenettelyt toivat yhteen eri taustaisia toimijoita aina korkeakoulutoimistoista, yrityksistä ja kolmannen sektorin edustajista julkisen sektorin toimijoihin sosiaali- ja terveysalla ja sen ylitse. Yhteiskehittämismenettelyissä testattiin ja tunnistettiin hyviä käytäntöjä yhteistyölle sekä erityisesti sille, miten tutkimusta ja korkeinta osaamista voidaan kiinnittää osaksi sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämistä.

Tampereen korkeakouluyhteisön toteuttama hanke kokosi piiriinsä yhteensä noin 800 osallistujaa kolmen maakunnan alueella.

CoHeWe-hanke

Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) rahoittamassa Co-Created Health and Well-being (CoHeWe) -hankkeen 08/2018–12/2020 tavoitteena oli terveyttä ja hyvinvointia edistävien sekä sairauksia ennaltaehkäisevien asiakaskeskeisten sosiaali-, hyvinvointi- ja terveyspalveluiden kehittäminen ja käyttöönotto neljässä kaupungissa (Helsinki, Tampere, Oulu ja Vantaa). Hankkeessa pyrittiin edistämään kaupunkien roolin muutosta palveluntuottajasta innovatiivisten asiakaskeskeisten palvelujen mahdollistajaksi. Samalla pyrittiin luomaan yrityksille mahdollisuuksia osallistua entistä tiiviimmin uusien palveluiden yhteiskehittämiseen palvelutarpeen kartoittamisesta lähtien.

CoHeWe-hankkeen toteuttajina olivat Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, Laurea-ammatikorkeakoulu, Forum Virium Helsinki, Oulun Yliopisto, Tampereen kaupunki, Oulun kaupunki ja Vantaan kaupunki.

Lue lisää CoHeWe-hankkeesta kertyneistä kokemuksista ja havainnoista julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteiskehittämisestä eri toimijoiden kanssa: 'Tarpeesta ratkaisuksi - Yhteiskehittämisen opas sosiaali- ja terveydenhuollossa'

1

Innovaatioekosysteemit sosiaali- ja terveysalan kehittämisessä

Toiminnan tasot ja yhteistyön organisointi

Nadja Nordling, Ulriika Leponiemi, Jari Kolehmainen & Pasi-Heikki Rannisto

Johdanto: Kohti ekosysteemimäistä kehittämistapaa

Haasteet sosiaali- ja terveysalan käytännön arjessa ovat monimutkaistuneet. Esimerkiksi väestön ikääntyminen asettaa terveydenhuollolle uusia vaatimuksia, kun tarvitaan entistä parempia hoito- ja hoivaratkaisuja ikääntyville kansalaisille. Lisäksi terveysalan nopea tiedon ja teknologian kehitys avaa uusia mahdollisuuksia, mutta samalla tuo mukanaan haasteen, kuinka näitä teknologioita voidaan sulauttaa osaksi perinteisiä hoitoprosesseja sujuvasti ja turvallisesti. Monimutkaiset terveysongelmat, kuten krooniset sairaudet ja mielenterveysongelmat, edellyttävät monipuolista osaaamista eri aloilta yhteistyössä toimivilta asiantuntijoilta. Samalla on tärkeä tasapainotella resurssien jakamista eri palveluiden välillä niin, että hoidon laatua ja saataavuutta voidaan optimoida. Asiakkaiden odotukset ovat myös muuttuneet ajan myötä, niin että nykyään odotetaan entistä henkilökohtaisempaa ja käyttäjäystävällisempää palvelua. Kaikki nämä haasteet ovat usein yhteen kietoutuneita, mikä tekee niiden ratkaisemisesta monimutkaista. Tässä yhteydessä uusien ratkaisu- ja toimintamallien kehittäminen vaatii laajaa toimijajoukkoa yhteistyöhön, jotta voidaan luoda innovatiivisia lähestymistapoja vastaamaan näihin haasteisiin.

Julkisen sektorin sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmää kehitetään useiden samanaikaisten haasteiden ristipaineessa, joten tarvitaan kokonaisvaltaista systeemistä muutosta. Tämän monialaisen kokoomateoksen tarkoituksena on selvittää, miten tutkimustiedon avulla voidaan lisätä TKIO-osaamista hyvinvointipalveluissa ja laajemminkin sote-ekosysteemeissä.

Kirja auttaa lukijaa analysoimaan, tulkitsemaan ja ymmärtämään innovaatioekosysteemejä sekä sitä, miten niiden avulla voidaan vaikuttaa sosiaali- ja terveysalan kehitystarpeisiin. Teos tarjoaa katsauksen uudenlaisiin ekosysteemikehittämisen tutkimusilmiöihin ja -menetelmiin, jotka huomioivat niin yhteiskunnallisten ongelmien monitahoisuuden kuin kontekstien ja ratkaisujen vaikutukset.

Teos on suunnattu sote-innovaatioekosysteemeistä kiinnostuneille lukijoille aina kolmannen sektorin toimijoista asiakkaisiin ja ammattilaisista tutkijoihin. Kirjassa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että sote-innovaatioekosysteemeihin kohdistuva kehittämistyö avautuisi laajalle yleisölle mahdollisimman ymmärrettävässä muodossa. Tutkimustuloksia havainnollistetaankin kuvaamalla tutkimus- ja kehityshankkeissa toteutettuja case-esimerkkejä.

ISBN 978-952-359-051-9

